

Hangtechnikus mint művészi alkotótárs

Bohóc előadásának hanggenerátorral való kiszolgálása

2017. március 27. és április 2. között az Odesszában megrendezésre került 7. Nemzetközi Comediada Fesztivál során kivételes példáját láthattuk a zenekar nélküli produkció lekísérésének, a hangtechnikus által felmutatott professzionális munka revelatív hatásának. A 350 férőhelyes MASKY SHOW színházban végig telt házzal zajlottak a bohóc-fesztivál előadásai. A nagyszabású rendezvény 4 napja során mintegy 15 különböző, egyénileg is fellépő művésznek – és azok társulatának – közel 100 produkcióját kellett a hangosítónak lekísérnie. A gálák műsorvezető-konferansziés feladata alatt is jelentős mennyiségű zenei, illetve hangeffektekre épülő bejátszás segítette az igazi fesztiválhangulat kialakulását.

Egy előadóművészeti produkció színpadi megjelenése – akár színházi, tehát frontális, akár cirkuszi (tehát aréna) elrendezésű nézői térben történik –, mindenkor jelentős háttérkiszolgálást igényel. Míg a közönség egyetlen főt, vagy akár egy kisebb csoportot lát a színpadon, nem láthatja, hogy szakmájuk magas szintű képviselőinek tucatjai dolgoznak a háttérben, és adják össze tudásukat, hogy a művészi tartalom minél optimálisabb formában és szinten jusson el annak fogadó partneréhez, a nézőhöz.

A cirkuszi előadóművészeti intézmények esetében elsősorban az utazó cirkuszokban gazdasági kérdés, hogy a produkciók kiszolgálásához szükséges zenei működtetés meg tud-e valósulni élő zenekar formájában, vagy a jelentősen költségkímélőbb playback zenei bejátszások különféle, erre szolgáló berendezéseinek segítségével történik.

Vannak olyan műsorszámok, melyek ütemre kiszámoltan, tizedmásodpercnyi pontosságra koreografáltak, egzaktul a zenére készülnek. Ezen esetekben a playback bejátszás egyszerűbb és szükségszerűbb. Elsősorban a hang-

zóanyag pontos, időben történő bejátszás-elindítása és a hangerőváltások – használva a hangerőváltással elérhető hangdinamikai változásokat – alkotják a hangtechnikus feladatkörét, ezzel segítve a produkció befogadását. A cirkuszi számok esetében – így elsősorban a bohóc munkája során – van szükség az erősebb flexibilitásra, a műsorszám dinamikus csúcspontjainak és nyugópontjainak zenei, effektuszközökkel való lekísérésére.

Az ideális eset, ha élő zenekar tudja lekísérni a műsorszámot. A zenekar összetétele, a zenészek létszáma jelentősen meghatározza a zenei minőséget. A legtöbb utazó cirkusz – elsősorban gazdasági okokból – nem tudja biztosítani az élő zenekar jelenlétét. De kisebb alternatív színházak, fesztiválok, kulturális színterek sem tudják többnyire megoldani az élő zene biztosítását.

Áthidaló megoldásként gyakorta használják az „egyszemélyes zenekar”, az ütőhangszeres (dobos) zenésszel kiegészített hangbejátszási megoldást. Ebben az esetben egy zenész, általában egy percussion, egy-két ütőhangszerrel

(ez általában dob) oldja meg a produkció effektelését, szoros együttműködésben a hangtechnikuskal, aki a playback zenét beadja, és arra keveri rá a dob által generált effektusokat.

Amennyiben ez a lehetőség sem áll rendelkezésre, a feladat teljeskörűen a HANGTECHNIKUS kezébe kerül. Ez esetben a hangtechnikus feladata jelentősen kibővül, hiszen a hangeffektusok és zenék pontos indításán és lekapcsolásán, valamint a hangerő dinamikai szabályozásán túlmenően zenei effektusok hanggenerátorral (számítógépes állomás, amely hangszerkezdő és hangbejátszó szoftverrel van telepítve, és többsávos hangkártyával csatlakozik a hangrendszerhez) történő bejátszásával tudja a zenekart pótolni, és a produkció eltervezett hatásának megfelelően a katarzisz elérését teljessé tenni.

Egy-egy színpadi produkcióban a fellépő művészek, csoportok gyakran többéves munkája fekszik. A nemzetközi fellépők – és a világ különböző részéből érkező közönség – számára létfontosságú, hogy a befektetett munka a leghatékonyabban kerülhessen bemutatásra.

Mert az adott pillanat soha vissza nem térő, úgy az alkotó, mint a befogadó számára létkérdés, hogy maximális legyen a hatás – a művész nézőkre gyakorolt hatása. Az ily módon zenei alkotótársá elölépő hangtechnikus kezében van, hogy a produkció milyen intenzitású élményhatást tud kiváltani a nézőkben.

Vizsgáljuk meg egy konkrét rendezvényt, a fent említett **7. Nemzetközi Comediada Fesztivál** kapcsán, milyen feladatokat kell ellátnia az adott hangmesternek.

Hardver előkészítése és működtetése:

→ az előadóterem méreteinek és a várható nézőszámának, a várható viselkedéskultúrájú közönségnek (zajos, figyelmes, idős, fiatal), a bejátszandó hanganyagok stílusának megfelelő elektroakusztikai rendszer előzetes beépítése és működésbe helyezése;

→ a szükséges hangérzékelő berendezések, mikroportok, mikrofonok, a hangtovábbító és -erősítő rendszer, valamint a hangsugárzók helyes megválasztása és üzembe helyezése;

→ a hanggenerátor megfelelő installálása;

→ a hanggenerátoron megfelelő számú, a produkciók várható stílusához illeszkedő effektek, zenék előzetes összeállítása, megkomponálása és/vagy előre legyártása.

Információszerzés:

→ riderek begyűjtése, az érkező produkciók hanganyagának és műsorfelépítésének előzetes megismerése.

Művészi munka, figyelem, empátia:

→ a fesztiválra érkező produkciók teljes körű megismerése rendkívül rövid idő, esetenként egy próba során;

→ az érkező produkciók hozott zenei anyagához illeszkedő hangeffektek kiválasztása;

→ a produkciók csúcspontjainak megismerése és műszaki rögzítése, azok kiemeléséhez szükséges effektek megválasztása.

Kitartás, figyelem:

→ A fesztivál 4 napja alatt 100 produkció kísérése emberfeletti figyelmet és kitartást igényel; egyéni, személyre szabott jegyzetkészítési módszerrel kell a forgatókönyvbe bevezetni az információkat. A próbák és előadások egybefolynak, a munkaidő praktikusán végtelenné válik, a dolgozónak saját hatáskörben kell gondoskodnia a pihenésről, regenerálódásról, néha egy-egy rövid szünet beállításával – és pontos, korrekt munkamegosztással a váltótárs kolléga felé.

A hanggenerátorral történő előadás-kísérés folyamata alapvetően három feladat együttes alkalmazásából áll: az előadóművész által hozott hanganyag beadása, a színpadi történések kihangosítása és a hangeffektek folyamatos kiválasztása és hozzáadása ezekhez.

→ előzetesen zenei szignál indítása;

→ ritmuseffektekkel megerősíteni a történéseket;

→ az adott produkció saját zenéjének indítása;

→ hangerővel, hangtelítettséggel történő dinamikai korrekció;

→ látványeffektek hangerővel történő megerősítése;

→ zenei váltások effektekkel történő összekötése.

Az odesszai 7. Nemzetközi Comediada Fesztivál hangtechnikusai, Lev Deliev és Yura Savchenko tökéletes munkát végeztek. Tehették ezt, hiszen e munkának alapjait a Masky Show társulat mindennapos kiszolgálásával tanulták, sajátították el. Színházi környezetben, repertoár rendszerben, napi szinten kiszolgálni egy non-verbális show-t, ahol a hang a pantomimjáték legszerveesebb támasza, és ahol az improvizáció és az élő előadások során kialakuló időbeli különbözőségeket spontán módon, igen nagy koncentrációval kell lekövetni – a lehető legjobb iskola.

A fenti szakemberek tapasztalata jól használható az utazó cirkuszok világában is. Hiszen, mint cikkünk elején jeleztük, az Európában turnézó több száz sátorcirkusz legnagyobb része nem tud élő zenekart alkalmazni, így a hangtechnikus kezében hatalmas felelősség összpontosul. Ráadásul a cirkuszok jelentős százalékában a hangtechnikus feladatokat autodidakta módon képzett, más cirkuszépítési tevékenységgel is foglalkozó munkások végzik. Szükséges és elengedhetetlen, hogy azok a hangtechnikával foglalkozó munkatársak, akik az utazó cirkuszokban teljesítenek szolgálatot, elsajátítsák e fent leírt tudás elméleti és gyakorlati alapjait.

A Közép-Európai Cirkuszművészeti Szövetség szervezésében mesterkurzusok, tanfolyamok tartását tervezik a jövőben, ahová a Masky Show hangtechnikai munkatársait is meghívják, hogy a közép-európai utazó cirkuszok hangtechnikusai számára hathatós segítséget nyújtsanak.

FEKETE PÉTER

Jászai-díjas színházi rendező,
a Közép-Európai Cirkuszművészeti Szövetség
elnöke, a MACIVA igazgatója